

MEGOLDOTTA-E A MEDIÁCIÓS IRÁNYELV AZ UNIÓ MEDIÁCIÓS PARADOXONÁT?

MALIK Éva
doktoranda (PTE ÁJK)

1. Bevezetés

Számtalan cikk, könyv, tanulmány jelenik meg a közvetítői eljárásról – pedig nem nevezhetjük az eljárást újnak, hiszen a történelmi idők tradicionális közösségeiben (amelyek életét írott és főként íratlan törvények szabályozták) a konfliktusok feloldásának mindennapi eszköze volt – igaz, a „döntőbírói” és mediátori funkciók gyakran keveredtek.¹

Életünket is átszövik a konfliktusok, a különböző érdekek ütközése. A jog-szociológia előszeretettel használja a tölcésyszerű ábrákat a konfliktus és a per viszonyának a magyarázatára, melyek közül legismertebb *Rottleuthner* „berlini tölcésére”, ahol a konfliktustól egy folyamatosan szűkülő út vezet a polgári perhez, mint a vitakezelési mechanizmus legutolsó állomásához. A tölcésérhasználat azt is érzékelteti, hogy a társadalomban keletkező konfliktusok közül az egyes szinteken mennyi oldódik meg:

- közvetlenül (csak az érintettek közreműködésével)
- harmadik személy (pl. mediátor) közbenjárásával
- bíróságon kívüli eljárásban
- bíróság előtt.²

A konfliktusoknak szerencsére csak egy kis része jut el a peres eljárásig, mely általában a többi vitarendezési eljáráshoz képest időigényesebb, drágább – és nem mellesleg pszichésen is megterhelőbb. Ezért lett újra divatos és kívá-

¹ DÁVID János: Mediáció a szociológus szemével. In: EÖRSI Mátyás – ÁBRAHÁM Edit: *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés*. Budapest, Minerva, 2003. 210.

² KENGyel Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Budapest, Osiris, 2010. 598–599.

natos a közvetítői eljárás: hozzájárul az igazságszolgáltatáshoz való jobb hozzáféréshez, számtalan egyéb, például az emberi kapcsolatokra gyakorolt jótékony hatása mellett.³

2. A Mediációs Irányelvig vezető út

Az alternatív konfliktusmegoldás, mint fogalom, amelynek csak egyik válfaját alkotja közvetítői eljárás, a múlt század 20-30-as éveiben kezdett meghonosodni az Egyesült Államokban és a század 60-as éveire fejlődött mozgalommá.⁴ Az alternatív vitarendezési eljárások ma már nem csak az angolszász országokban, hanem az Unió tagállamaiban is dinamikusan fejlődnek.

Az igazságszolgáltatáshoz való jobb hozzáférés lehetővé tétele érdekében az Európai Tanács 1999. október 15-16-i tamperei ülésén szólította fel a tagállamokat alternatív, bíróságon kívüli eljárások kidolgozására. Egy folyamat indult el, melynek következő lépéseként a Tanács 2003. májusi következtetéseiben megállapította, hogy az eljárások fejlesztéséhez, működésük lehetővé tételéhez az alapelvek kidolgozása e területen nélkülözhetetlen. 2002 áprilisában a Bizottság Zöld könyvet nyújtott be a polgári és kereskedelmi törvény szerinti alternatív vitarendezési módszerekről, széles körű konzultációt kezdeményezve a tagállamokkal és az érdekelt felekkel a közvetítés használatának előmozdítására irányuló lehetséges intézkedésekről. Az Unió 2008-ban alkotta meg a

³ 2008/52/EK Irányelv 3. cikk a) „Közvetítés” olyan strukturált eljárás – függetlenül megnevezéséről vagy az arra való hivatkozástól –, amelyben egy jogvitában részt vevő két vagy több fél önkéntes alapon, közvetítő segítségével maga kíséri meg vitájának megállapodással történő rendezését. Ezt az eljárást a felek kezdeményezhetik, bíróság javasolhatja vagy rendelheti el, vagy egy tagállam joga írhatja elő. Uo. Preambulum (10) Nem alkalmazható olyan jogokra és kötelezettségekre, melyekről a felek a megfelelően alkalmazandó jogszabályok alapján nem rendelkezhetnek.

Dr. Kőrös András legfelsőbb bírósági tanácselnök az eljárás társadalmi hasznosságára hívja fel a figyelmet: „A mediáció különleges helyet foglal el az alternatív vitarendezési módok között. A választottbíráskodással és a döntőbíráskodással szemben az érintett feleknek nemcsak a [...] harmadik személy kiválasztása, illetve a múltban keletkezett jogvita formális lezárására van lehetősége, hanem arra is, hogy maguk határozzák meg a vitás kérdések körét, alakítsanak ki empátikus párbeszédet a másik féllel, és a jövőbe tekintően, mindkettőjüknek megnyugtatóan megegyezésre jussanak. A maguk által így „megszenvedett” és létrehozott eredmény nemcsak jogilag artikulálható vita elsimítására képes, ami sokszor csak a jéghegy csúcsa, hanem a jéghegy „elolvasztásával” a további konfliktushelyzetek és jogviták elkerülését is lehetővé teszi. Ez a folyamat pedig társadalmilag is hasznos: amellet, hogy általánosságban emeli a vitakultúrát, a mindenáron való perre vitel, a másik embert legyőzni akaró ellenszenves magatartás visszaszorulásához vezethet.” In: NAGY Márta: *Bírósági mediáció*. Szeged, Bába, 2011. 7–8.

⁴ NAGY i. m. 20–21.

2008/52/EK irányelvet a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól (mediációs eljárás), melyet 2011 májusáig kellett végrehajtani, így azt ma már alkalmazzák a tagállamokban.⁵

Az irányelv öt lényeges szabályt tartalmaz:⁶

- kötelezi az egyes tagállamokat arra, hogy ösztönözzék a közvetítők képzését és biztosítsák a közvetítés magas színvonalát;
- minden bírát feljogosít arra, hogy a jogvitákban részt vevő feleket először közvetítés igénybevételére hívja fel, amennyiben ezt az adott ügy körülményei alapján megfelelőnek tartja;
- úgy rendelkezik, hogy a közvetítés eredményeképpen létrejövő megállapodások a felek egybehangzó kérése alapján végrehajthatóvá nyilváníthatók. A végrehajthatóvá nyilvánítás történhet például bírósági jóváhagyás vagy közjegyző általi hitelesítés útján;
- biztosítja a közvetítés folyamatának bizalmas jellegét. Úgy rendelkezik, hogy közvetítésben részt vevő felek közötti jövőbeli jogvita esetén a közvetítő nem kötelezhető arra, hogy a közvetítés során törtétekről bíróság előtt tanúvallomást tegyen;
- biztosítja, hogy a közvetítéssel eltöltött idő miatt a felek ne veszítsék el a bírósághoz fordulás lehetőségét: a bírósági eljárás kezdeményezésével kapcsolatos határidőkre vonatkozóan a közvetítés felüggesztő hatályú.

A bírósági eljárások elhúzódásának csökkentése nem csak amiatt fontos az EU és tagállamai számára, mert drága a bírósági szervezetrendszer fenntartása és működtetése, de az eljárások elhúzódása a gazdaságot is hátrányosan érintheti. Egy 2010-ben végzett, uniós finanszírozású felmérés szerint a közvetítési eljárás mellőzése a becslések szerint ügyenként átlagosan 331-446 napos idővesztéssel és 12 471–13 738 EUR jogi többletköltséggel jár az Unióban.⁷

⁵ Dániát kivéve, 2008/52/EK irányelv1. cikk (3) bek.

⁶ http://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-hu.do [letöltés ideje: 2015. március 30.]

⁷ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1060_hu.htm Háttérdokumentum: *Az alternatív vitarendezés mellőzésének költségei – a Közösségen belüli kereskedelmi jogviták tényleges költségeinek felmérése és bemutatása*, az ADR Center által az Európai Bizottság finanszírozásával megvalósított projekt. 2010. június, 53.; http://www.adrcenter.com/jamsinternational/civil-justice/Survey_Data_Report.pdf [letöltés ideje: 2015. március 30.]

3. Az Irányelv alkalmazása a tagállamokban

Az Európai Unióban a közvetítést egymástól igen eltérő módokon és területeken alkalmazzák. Vannak olyan országok, melyek az Irányelvet csak határon átnyúló viták megoldására adaptálták, kettős jogi szabályozást fenntartva, mint például Ausztria,⁸ míg mások – eltérő mértékben ugyan –, de az országon belüli jogvitákra is érvényes, egységes szabályozást hoztak létre, mint Magyarország. Az Irányelv lehetővé teszi a tagállamok számára a kötelező közvetítés elemeinek használatát, beleértve a szankcionálást is, azért, hogy a közvetítői eljárást gyakrabban alkalmazzák. Azonban csak Olaszországban tették a peres eljárás előfeltételévé meglehetősen széles körben. Anglia⁹ egy bizonyos pénzbeli értékhez kívánta kötni¹⁰ (kis értékű követelések), aztán visszalépett, Franciaország bizonyos (családjogi) területeken teszteli, több tagállam pedig csak a közvetítői eljárást bemutató informális megbeszélést tette kötelezővé. Vannak tagállamok, amelyek pénzügyi ösztönzőkkel próbálják a közvetítői eljárásban való részvételt növelni (ilyen például a Magyarországon biztosított illetékedvezmény).¹¹

Az Európai Unió Bírósága előtt nem ismeretlen a kötelező peren kívüli egyeztetési kísérlet létjogosultságának elismerése: 2010-es C-317/08-C-320/08. sz. Rosalba Alassini és társai kontra Telecom Italia SpA és társai között,¹² elő-

⁸ Bundesgesetz über bestimmte Aspekte der grenzüberschreitenden Mediation in Zivil- und Handelssachen in der Europäischen Union, EU-Mediation-Gesetz.

⁹ Angliában a 2004-2005 közötti időszakban már próbálkoztak egy ún. „Automatikus Közvetítésre Ajánlás” kísérleti programmal a Londoni Megyei Bíróságon, melyben havi körülbelül 100 esetet terveztek közvetítői eljárásra utalni. Azonban 10 hónappal a projekt zárása után készült értékelés szerint az 1232 közvetítői eljárásra utalt esetnek csak 22 százalékában egyeztek meg a közvetítői eljárás időpontjában. Az esetek 81 százalékában legalább az egyik fél ellenezte a közvetítői eljárást. 2011-ben egy konzultációs dokumentum a megyei bíróságoknak az automatikus közvetítői eljárásra való utalást javasolta kis értékű követelések esetében, mely ha megvalósul, a bírósági eljárás részeként ismerte volna el a közvetítői eljárást. A 2012. április 2-ától tervezett szabályozás a 10.000 font érték alatti követelések esetén utalta volna az ügyeket automatikusan közvetítői eljárásra. Melissa HANKS: Perspectives on Mandatory Mediation. *University of New South Wales Law Journal*, 39., 2012. 933.

¹⁰ Igazságügyi Minisztérium (UK) 2011-es sajtóközleménye: ‘Solving disputes in the county courts: creating a simpler, quicker and more proportionate system’ <https://www.gov.uk/government/news/clarke-stamping-out-compensation-culture-fears>. [letöltés ideje: 2015. március 30.]

¹¹ DIRECTORATE-GENERAL FOR INTERNAL POLICIES, POLICY DEPARTMENT C: CITIZENS’ RIGHTS AND CONSTITUTIONAL AFFAIRS, LEGAL AFFAIRS: ‘Rebooting’ the Mediation Directive: Assessing the limited impact of its implementation and proposing measures to increase the number of mediations in the EU. Tanulmány. 162. www.europarl.europa.eu/studies [letöltés ideje: 2015. március 30.]

¹² Az Európai Bíróság C-317/08–C-320/08. sz. egyesített ügyekben 2010. március 18-án hozott ítélete. ECLI:EU:C:2010:146

zetes döntéshozatali eljárásban hozott ítéletében kimondja, hogy a peres eljárás előfeltételeként előírt kötelező peren kívüli egyeztetési kísérlet előírása – bizonyos feltételekkel¹³ – nem veszélyezteti az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést és ezért alkalmazható. Ez jelentős változás a 2002-es Zöld Könyvhöz képest, mely még arra hívta fel a tagállamok figyelmét, hogy a kötelezően választható közvetítői eljárás bevezetése veszélyeztetheti az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, mivel késleltetheti vagy akadályozhatja a bíróságok megkeresését.¹⁴

4. Az Irányelv értékelése

Öt és fél évvel a Mediációs Irányelv megszületése után az Európai Parlament Jogi Bizottsága tanulmányt készítettett *Giuseppe De Palo*¹⁵ vezetésével 2013-ban, hogy lássa, mennyire váltotta be az Irányelv a hozzá fűzött reményeket, megoldotta-e az EU mediációs paradoxonját¹⁶. A válasz egyértelműen nemleges: az eljárás bizonyított és többszörös haszna ellenére a polgári és kereskedelmi ügyek még mindig kevesebb, mint 1%-ában veszik igénybe a közvetítői tevékenységet az Unióban. A tanulmány a szakirodalom¹⁷ mellett 816 (melyből 8 magyar) szakértő¹⁸ válaszában alapul,¹⁹ és amellett, hogy megpróbál választ talál-

¹³ „[...] amennyiben ezen eljárás nem vezet a felek tekintetében kötelező határozathoz, nem eredményezi a bírósági kereset benyújtásának lényeges késedelmét, felfüggeszti az érintett jogok elévülését, és nem jár semmilyen –vagy legalábbis nem számottevő – költséggel a felek számára, feltéve mindazonáltal, hogy az elektronikus út nem képezi az említett egyeztetési eljáráshoz való hozzáférés egyetlen módját, és kivételes esetekben, vagy ha a helyzet sürgető volta megköveteli, van lehetőség ideiglenes intézkedések meghozatalára.” Forrás: Az Európai Bíróság C-317/08–C-320/08. sz. egyesített ügyekben 2010. március 18-án hozott ítélete. 67.

¹⁴ But contractual clauses with regard to recourse to ADRs are likely to affect the right of access to the courts as they delay or can hinder the seising of the courts. Recourse to ADRs may therefore prevent access to justice in the meaning of Article 6(1) of the European Convention on Human Rights and Article 47 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. GREEN PAPER 3.2.1.1 Recourse to ADR 62.

¹⁵ *Giuseppe De Palo* az amerikai Hamline Egyetem Minneapolis Jogi Karának professzora, a római székhelyű ADR Center SpA elnöke

¹⁶ Míg a közvetítői tevékenység darabszáma kevés, ugyanakkor 70%-át sikeresnek jelentik.

¹⁷ Az egyes országokról készült elemzések elsődleges forrásai *Prof. Giuseppe De Palo* és *Mary B. Trevor* szerkesztette: *EU Mediation Law and Practice* (2012), illetve *Manon Schonewille* and *Dr. Fred Schonewille* által szerkesztett *The Variegated Landscape of Mediation Regulation* könyvek.

¹⁸ A válaszadók száma nem reprezentatív: 5 és 210 (Románia!) között mozog, átlagosan a 10-30 fő válaszadó tartományban.

¹⁹ Online elérhető kérdőíves megkeresés, mely 2013. október 3-tól volt elérhető három hétig a

ni arra, miért ilyen kevés még mindig a közvetítések száma, bemutatja minden tagállam közvetítői tevékenységének rendszerét,²⁰ és javaslatokat fogalmaz meg a közvetítői tevékenység elterjedtebbé tétele érdekében.

A tanulmány arra hivatkozva, hogy a közvetítői eljárás száma a tagállamokban egy országot kivéve sehol sem növekedett szignifikánsan, bármilyen erőfeszítéseket tettek is – beleértve a proaktív bírói megközelítést, a könnyű hozzáférést – az Irányelv céljainak elérésére az adatok alapján egyfajta „szelídített” kötelezően ajánlott közvetítői eljárás bevezetését javasolja az EU által később meghatározott területeken, kiugrási (*opt-out*) lehetőséggel. A javaslat az olaszországi modellen alapul, ahol kétszázezer fölötti az éves közvetítői eljárások száma, mely egyenes következménye annak, hogy a közvetítői eljárás előfeltétele bizonyos területeken a peres eljárásnak. Olaszországban 2013 szeptemberében vezették be ismét a kötelező közvetítői eljárást. A 2011. március 21-től hatályos korábbi²¹ olasz szabályozást ellenzői azért támadták, mert a bevezetett kötelező közvetítői eljárással – a szabályozást támadók szerint – az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés alapelve csorbult. Az olasz alkotmánybíróság viszont a szabályozást azért helyezte hatályon kívül, mert nem a megfelelő jogalkotó szerv hozta a jogszabályt.²² A 2012 októbere és 2013 szeptembere közötti időszakban, melyben nem volt kötelező az eljárás, mind a kötelező, mind az önkéntes részvétel a közvetítői eljárásban jelentősen csökkent és jelentéktelen szintre esett vissza. A tanulmány javaslatot tesz egyfajta „kiegyensúlyozott viszony célszám” meghatározására is, jogszabályi változtatás nélkül, amelyben a minimum elérendő közvetítői eljárások számát a tagállamok maguk határoznának meg.

Magyarország a tanulmány alapján benne van a tagállamok Top 6-os listájában: a közvetítői eljárások számát évi több mint tízezerre becsüli [hivatalosan elérhető adatok hiányában, a szakértők válasza (8 darab) alapozva]. A listát Németország, Olaszország, Hollandia és Nagy-Britannia vezeti, évi több mint

www.surveymzmo.com/s3/1382928/Questionnaire linken

²⁰ 11 tagállam (Ausztria, Bulgária, Franciaország, Németország, Görögország, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Románia, Szlovénia és Nagy-Britannia) közvetítői eljárásainak részletes elemzésével.

²¹ Olaszországban a bírósági közvetítői eljárást a 2010. évi 28. számú törvényerejű rendelet vezette be. SURI Noémi: Új alternatíva? Bírósági mediáció beilleszthetősége a magyar polgári eljárásjog rendszerébe. *Magyar Jog*, 2013. május, 302.

²² A kormány a Parlament felhatalmazása nélkül hozott jogszabályt. Az olasz modell számos kritikát kapott. Az egyik kritika a közvetítői eljárás alacsony hatósági díja miatt érte a rendszert: 1000 eurót meg nem haladó perérték esetén a közvetítői eljárás díja 40 euró, mely visszatartó erő lehet a közvetítői tevékenység gyakorlásától. A törvény által biztosított szabad közvetítő-választás sem érvényesül teljes mértékben a kritikusok szerint. *De Palo és Cominelli* nyomán HANKS i. m. 938.

10 ezerre becsült közvetítői eljárással. Magyarországon²³ és Lengyelországban évi öt- és tízezer közöttire becsült az eljárások száma; kettő- és ötezer között van Belgiumban, Franciaországban és Szlovéniában; ötszáz és kétezer között Ausztriában, Dániában, Írországban, Romániában, Szlovákiában és Spanyolországban, a többi Uniós országban pedig a becsült eljárások száma nem éri el az ötszázat.²⁴

Mivel a tanulmány a kötelezően ajánlott közvetítői eljárás bevezetését javasolja, ezért tanulmányomban én is ezt vizsgálom részletesebben.

5. A magyar szabályozás

Magyarországon az 1990-es évek közepétől figyelhetők meg törekvések a közvetítői eljárás intézményének a meghonosítására.²⁵ Hazánkban a polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazandó közvetítői eljárásról szóló 2002. évi LV. törvény – amely 2003. március 17. napján lépett hatályba – határozza meg a közvetítői eljárás általános szabályait, a határon átnyúló közvetítői eljárást is beleértve.²⁶ Az eljárások többségében önkéntes eljárásról beszélhetünk. Jelentős változást vezetett be a 2014. március 15. napjától hatályos 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről a családjog területén, mert a házasság felbontása iránti perben a bíró javasolhatja a feleknek a közvetítői eljárást (Ptk. 4:22. §, önkéntes), a szülői felügyelet gyakorlása és a kapcsolattartás iránti perekben (Ptk. 4:172. §) pedig kötelezővé teheti a feleknek a közvetítői eljárásban való részvételt a felek gyermekkel összefüggő együttműködése érdekében. Az eljárás kötelezővé tétele esetén a bíró felfüggeszti a peres eljárást, és a feleknek két hónapon belül igazolniuk kell, hogy a közvetítő előtt megjelentek, és a közvetítői eljárást megkísérelték [Pp. 152.§ (3)-(5) bekezdések]. 2013-ban egész évben 440

²³ A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény 15. § szerint a közvetítő, illetve a jogi személy minden tárgyévet követő év január 31. napjáig köteles adatszolgáltatást teljesíteni a miniszter részére a tárgyévben lefolytatott közvetítői eljárásokról. 2013-ban 560 családi és 202 egyéb polgári jogi jogvitáról kapott a miniszter adatot, ami jelentősen eltér a tanulmányban szereplő számtól.

²⁴ 'Rebooting' the Mediation Directive i. m. 6.

²⁵ NAGY i. m. 173.

²⁶ A mediátorok tevékenységét szabályozó további jogszabályok: 3/2003. (III. 13.) IM rendelet a közvetítői névjegyzék vezetéséről; a közvetítői névjegyzékbe történő felvételi eljárás igazgatási szolgáltatási díjáról a 3/2006. (I. 26) IM rendelet rendelkezik; a közvetítői szakmai képzésről és továbbképzést pedig a 63/2009. (XII.17.) IRM rendelet szabályozza. A bírósági közvetítéssel kapcsolatos szabályzatot a 20/2012. (XI. 23.) OBH utasítás tartalmazza.

bírószági közvetítői eljárást²⁷ folytattak le az országban, és ezekben több mint 250 megállapodás született. 2014-ben az első három negyedévben már több mint 440 eljárásból majdnem 260 ügyben meg tudtak állapodni a felek.²⁸ E törvény hatálya nem terjed ki külön törvényben szabályozott más közvetítői eljárásra, így az egészségügyi közvetítői eljárásra, melyet a 2000. évi CXVI. törvény és a 4/2001. (II. 20.) EüM-IM rendelet szabályoz.²⁹ Időrendben e speciális terület szabályozása hamarabb történt meg, mint az általános közvetítői eljárásé. Az egészségügyi közvetítés is az önkéntességen és a titoktartáson alapul, szabályozása azonban mind az eljárás folyamatában, mind a jogkövetkezményekben számos ponton különbözik az általános eljárástól.³⁰ Bár a törvény hatálybalépése óta több mint tíz év telt el, az egészségügyi szolgáltatók és a betegek közötti jogvitákban a közvetítői eljárás nem nyert teret. *Decastello Alice* az egészségügyi közvetítő eljárás sikertelenségének okait elsősorban abban látja, hogy az egészségügyi szolgáltatók vonakodnak a felelősségüket elismerni és a biztosítók sem preferálják a közvetítői eljárást a peres eljárással szemben.³¹

A bírószági közvetítői eljárás jelentősen eltér az általános közvetítői eljárástól céljaiban, eljárási szabályaiban és következményeiben.³²

általános közvetítői eljárás	bírószági kötelező eljárás
a felek közös kérelmére, illetve a másik fél hozzájárulásának megszerzését követően indul	– az egyik fél kérelmére indul, a másik fél részvétele kényszerű vagy mindkét fél részvétele kényszerű ³³
a mediátort a felek választják	– a bírót hivatalból jelölik ki
célja, hogy a felek közösen oldják meg a konfliktust	– célja a jog szolgáltatása

²⁷ A bírószági közvetítést és a kijelölés feltételeit az Országos Bírószági Hivatal elnökének 11/2014. (VII. 11.) OBH utasítása szabályozza

²⁸ Bírószági közvetítők vannak minden nagyobb bíróságon. <http://www.birosag.hu/media/aktualis/birosagi-kozvetitok-minden-nagyobb-birosagon-0>

²⁹ Melyek megalkotását az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény tette lehetővé.

³⁰ Az eljárás lebonyolításának feladatait a szabályozás a területi igazságügyi szakértői kamarákhoz telepítette. Az eljárásban – a felek eltérő megállapodása híján – egészségügyi közvetítő tanács jár el és észrevételezési joga van a szolgáltató biztosítójának, stb. Az egyezség a biztosítóval szemben azonban csak akkor hatályos, ha azt a biztosító részben vagy egészben tudomásul vette. Előnye, hogy a beteg az első üléstől számított négy hónapon belül hozzájuthat a kártérítés összegéhez. Bővebben DECASTELLO Alice: *Mediáció az egészségügyben*. Budapest, HVG-Orac, 2010.

³¹ SÁRINÉ SIMKÓ Ágnes (szerk.): *A mediáció. Közvetítői eljárások*. Budapest, HVG-Orac, 2012. 261–262.

³² Forrás: NAGY M. (2011) i. m. 132.

³³ A szerző kiegészítése.

az eljárás menetét a kialakult alternatív konfliktuskezelési módszer határozza meg	–	menetét törvény határozza meg
gyors, általában egy ülésen befejeződik	–	több tárgyalás van, a döntés elhúzódik
olcsó, az eljárási költségek alacsonyak	–	drágább, az eljárási költség összetett (illetékek, szakértői díj, ügyvédi munkadíj)
a folyamat a közvetítő kezében van, de a felek jutnak el a megoldáshoz	–	a döntést a bíróság hozza, a felek egyezését is a bíró irányítja és ügyel a jogszabályok betartására
a jogi képviselő hallgatóként van jelen, legfeljebb tanácsokat adhat	–	az ügyvéd az eljárás aktív résztvevője
a döntés felelőssége a feleké	–	a döntés felelőssége a bíróságé
a felek jövőbeni kapcsolatát javíthatja	–	a felek jövőbeni kapcsolatát nem javítja, ronthatja
a megoldással mindkét fél elégedett	–	a megoldással az egyik fél vagy mindkettő elégedetlen

6. A kötelezően ajánlott közvetítői eljárás

Frank Sander professzor³⁴ különbséget tesz a bíróság által elrendelt, illetve a jogszabályban elrendelt kötelezően ajánlott közvetítői eljárások között, melyek között jelentősek adminisztratív- és a költségkülönbségek. Az utóbbit kategorikus közvetítői eljárásnak nevezi (kiugrási lehetőséggel, mint például az olasz rendszer), míg az előbbi a diszkrecionális eljárás (egyedi bírói döntés alapján, a felek beleegyezésének szükségessége nélkül, mely Ausztráliában meglehetősen általános).³⁵ Bizonyos esetekben pedig kvázi kötelező eljárásról beszélhetünk (nem kötelező, de kedvezőtlen költségvonzata van és pénzbüntetést tesz lehetővé, amennyiben a felek nem veszik igénybe, mint például Angliában).³⁶

³⁴ A Harvard Law School professzor emeritusa.

³⁵ Frank E. A. SANDER: Another View of Mandatory Mediation. *Dispute Resolution Magazine*, 2007. 16. http://www.americanbar.org/content/dam/aba/publishing/dispute_resolution_magazine/dispute_magazine_Winter07unifiedxwcvr.authcheckdam.pdf [letöltés ideje: 2015. március 30.]

³⁶ HANKS i. m. 930–931.

6.1. Nemzeti sajátosságok

A tagállamok közvetítői eljáráshoz való hozzáállását több tényező befolyásolja, például az állam kontinentális vagy common law jogrendszere, meglévő tagsága regionális vagy nemzetközi szervezetekben, stb.³⁷ Az egyes nemzeti szabályozást és hajlandóságot nem függetleníthetjük a társadalmi-kulturális környezettől.³⁸ A társadalmaknak is vannak jellegzetes, a társadalom többsége által osztott és követett értékei. Multinacionális cégek különböző országokban működő leányvállalatainál jelentős mértékben eltérő menedzsmentmódszerek alkalmazására kényszerültek: az uniformizáló törekvések egy bizonyos mértékig képesek voltak növelni a hatékonyságot, de ahol szembekerültek az alapvető nemzeti kulturális jellemzőkkel, ott hatásuk visszajára fordult. A nemzeti kultúrákat kutatva *Geert Hofstede* úgy találta, hogy a hatalmi távolság és bizonytalanság kerülése különösen nagy hatással van arra, hogy milyen típusú szervezeti kultúrákat részesítenek általában előnyben az adott országban.³⁹ Ezt a megállapítást azonban sokkal szélesebb körben lehet értelmezni, és úgy vélem, szoros korrelációt mutat az alternatív vitarendezési eljárások társadalmi elfogadottságával is. Egy olyan nemzeti kultúrában, ahol a történelmi hagyományok alapján erős a „bizonytalanságkerülés” és nagy a „hatalmi távolság”, nagyobb és más típusú erőfeszítéseket kell tenni a közvetítői eljárás népszerűsítésére, mint egy olyan országban, ahol kicsi a „hatalmi távolság” és gyenge a „bizonytalanságkerülés”. Ez utóbbi országok közé tartozik például az USA vagy Kanada. De nem hagyhatóak figyelmen kívül más nemzeti sajátosságok sem, amikor a kötelezően választható közvetítői eljárás bevezetéséről beszélünk: mennyi idő alatt jut el az ügy a tárgyalásig, mennyi ideig tart az elsőfokú ítélet meghozatala, mennyibe kerül a peres eljárás, milyen a meglévő jogi kultúra és politikai klíma, milyen az ügyvédek, bírák és az emberek hozzáállása.⁴⁰ Ezeknek a mutatószámoknak nagy része mérhető.

Az OECD területén 2010-ben az első fokú eljárás átlagosan 240 napig tartott, Olaszországban 564 napig. Amennyiben a fél/felek fellebbezéssel élnek, a jogerős határozatig átlagosan 788 nap telik el, de Olaszországban akár 8 évet is

³⁷ HANKS i. m. 929.

³⁸ Bár a szocialista időszakban létezett például a munkaügyi döntőbizottság jogintézménye, igénybevétele nem az önkéntességen, hanem a jogszabály kötelező előírásán alapult. A döntőbizottság sem volt szervezetenként független a munkáltatótól.

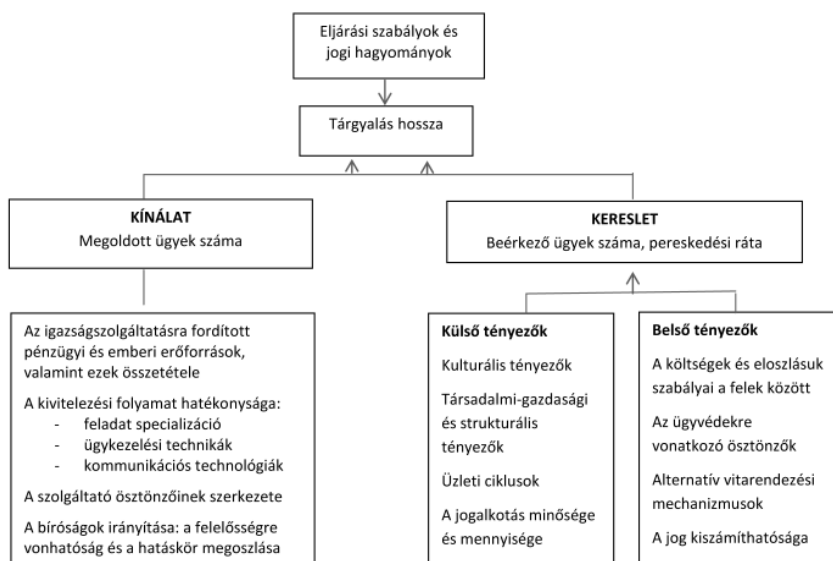
³⁹ BAKACSI Gyula: *Szervezeti magatartás és vezetés*. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2003. 232–235.

⁴⁰ HANKS i. m. 929.

várni kell rá.⁴¹ Az olasz kormány hajlandóságát a közvetítői eljárás szorgalmazására valószínűleg az is növelte, hogy 2000-ig több mint 600 millió eurót kellett polgárainak kifizetnie az EJEE 6. cikkének megsértése miatt.⁴² Az OECD tanulmány kitér az eljárás költségeire is – átlagos ügyvédi díjakkal számolva –, melyek nagyon változóak az érintett államokban, de míg Magyarországon ez a költség a perérték 15 százaléka körül van, és ezzel a középmezőnyben helyezkedik el, addig Olaszországban ez az arány megközelíti/eléri a 30 százalékot, és a legdrágábbak közé tartozik.⁴³ A tagállamok polgárainak pereskedési „hajlandósága” is változó: míg Finnországban 100 emberből 0,3 pereskedik, Olaszországban 4, Oroszországban pedig majdnem 10.⁴⁴

Mindezek után felmerül a kérdés, hogy mi befolyásolja az igazságszolgáltatást, honnan adódnak ezek az eltérések.

Az igazságszolgáltatást befolyásoló tényezők⁴⁵

⁴¹ Az OECD (2013) tanulmány ('What makes civil justice effective?', *OECD Economics Department Policy Notes*, No. 18 June 2013) vizsgálja az államok GDP arányos, az igazságügyi szervezetrendszerre fordított kiadásait is, és megállapítja, hogy az nem függ össze az első fokú eljárás hosszával. A különbség inkább az igazságszolgáltatásra fordított költségek struktúrájával és a bíróságok struktúrájával és irányításával függ össze.

⁴² HANKS i. m. 936.

⁴³ OECD (2013) i. m. 2–5.

⁴⁴ OECD (2013) i. m. 7.

⁴⁵ Forrás: az eredeti táblázat az OECD kiadásában angolul jelent meg a következő címmel: G. PALUMBO et al.: Judicial Performance and its Determinants: A Cross-Country Perspective. *OECD Economic Policy Papers*, 2013. No. 5., OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k44x00md5g8-en>

6.2. Az eljárás sajátosságai

A közvetítés három alapvető és jól megkülönböztethető elemmel rendelkezik:

- 1) konszenzuson alapul,
- 2) magánjellegű és bizalmas,
- 3) a közvetítés nem „jogok és kötelezettségek”, hanem az „igények és érdekek” mentén működik.⁴⁶

Nem érdemes a közvetítéshez fordulni, ha:

- a felek valamelyike egyáltalán nem hajlandó erre, nincs meg az önkéntesség;
- nem a megoldás, a jövőbeni együttműködés a fontos, hanem az, hogy igazságot szolgáltatassanak nekünk;
- precedenst akarunk teremteni, példát akarunk statuálni;
- a jogsértésre akarjuk felhívni a figyelmet.⁴⁷

A konfliktus nem minden szakaszában lehet közvetítői eljárást alkalmazni. Ha a felek közötti nézetletérés odáig fajul, hogy dühödten harcolnak, elégtételre szomjaznak, bosszút esküsznek, nem lehet közvetítői tevékenységet végezni.⁴⁸ Ugyanakkor nem csak a peres eljárás megkezdése előtt, hanem a peres eljárás folyamán is indokolt lehet a közvetítői eljárás igénybevétele, és amennyiben nem sikerül az első eljárást teljes körű megállapodással zárni, akár többször is felmerülhet és indokolt lehet a közvetítői eljárás igénybevétele.

Magyarországon bírók, bírósági titkárok is végeznek közvetítői tevékenységet. Kézenfekvő lehet, hogy a közvetítői eljárások számát a jogalkotó a bírósági közvetítés kiszélesítése révén érje el. De a bírósági közvetítés sem lehet annyira általános, hogy minden bíró közvetítő legyen. Megkönnyíti a közvetítői szerep helyes alkalmazását az a rendszer, melyben a bíró a pervezetés során passzív szerepet játszik (mint a közvetítő a közvetítői eljárásban) [ld. a közvetítői eljárásban élenjáró Egyesült Államok-béli és kanadai (angolszász) bírói szerepek]; a kontinentális jogban azonban a bírónak aktív szerepe van a pervezetésben.⁴⁹ Ezt tovább árnyalja, hogy a közvetítői eljárásban a közvetítőnek (jelen esetben bíró-közvetítőnek) olyan készségeire is kell támaszkodnia, azok is előtérbe kerülnek, melyek a peres eljárás során háttérbe szorulnak: nevezetesen a nem-ver-

⁴⁶ Freddie STRASSER – Paul RANDOLPH: *Mediáció. A konfliktusmegoldás lélektani aspektusai*. Budapest, Nyitott Könyvműhely, 2008. 78–79.

⁴⁷ GÖNCZ Kinga – WAGNER János: Konfliktuskezelés és mediáció. In: EÖRSI-ÁBRAHÁM i. m. 40.

⁴⁸ NAGY i. m. 39.

⁴⁹ POKOL Béla: A jog elkerülésének útjai. Mediáció, egyezségkötés. *Jogelméleti Szemle*, 2002/1. www.jesz.ajk.elte.hu/2002_1.html [letöltés ideje: 2015. március 30.]

bális kommunikációra, mely a kulturális eltérések miatt különösen nagy hangsúlyt kaphat a határokon átvívelő közvetítői eljárásokban.

Minél tapasztaltabb a közvetítő, annál valószínűbb, hogy megállapodással zárul az eljárás. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ott is pozitív hatása van a peres eljárásra a közvetítői eljárásnak, ahol esetleg nem sikerült az egyezséggel zárni (a felek közötti kommunikációra gyakorolt jótékony hatása miatt).

Nem vizsgálja a tanulmány azt a kérdést, hogy amennyiben a nemzeti jogalkotó a bírósági közvetítői eljárás számának növelésére törekszik, vajon a meglévő infrastruktúra (alkalmas helyiségek száma, ezek esetleges „nyitva tartása”), illetve a bírósági közvetítők száma alkalmas-e a megfelelő rugalmasság, gyorsaság biztosítására.

Strasser-Randolph szerzőpáros szerint az a feltevés, hogy fontos a közvetítő személy szakismerete adott területen, a közvetítői folyamat és a közvetítő szerepének téves felfogásából fakad. A tévedés alapja, hogy majd a közvetítő dönti el az egyes felek igazát vagy tévedését, és a mediátor adja meg a végső megoldást is. Érthető, hogy a közvetítő szerepének ez a felfogása a bíró funkciójához hasonlatos, s ennél fogva a felek nagyobb szakmai hozzáértést várnak el tőle. Ezzel a megközelítéssel azonban félreértelmezzük a közvetítő szerepét, aki sem nem bíró, sem nem döntnök, hanem facilitátor, aki abban segít a feleknek, hogy olyan egyezsége jussanak, amely mindkettőjüknek megfelel.⁵⁰

*Dorcas Quek*⁵¹ a kötelezően ajánlott bírói közvetítői eljárásról írt cikkében⁵² javaslatokat fogalmaz meg arra vonatkozóan, hogyan lehet elkerülni az eljárásban a visszasságokat:

- a) Kiugrási lehetőséget kell biztosítani a feleknek, hogy az eljárás önkéntessége biztosítva maradjon.
- b) A kiugrási lehetőséget nem szabad túl általánosan meghatározni, hogy elkerüljük a visszaélést a kiugrási lehetőséggel.
- c) A közvetítői eljárás önkéntes jellegét a felek autonómiájának növelésével erősíteni kell (például mediátor kiválasztásának lehetőségével, panaszkezelési eljárás lehetőségével), az eljárás önkéntességének megőrzése érdekében.
- d) A közvetítői eljárás minőségét garantálni kell (például panaszkezelési

⁵⁰ STRASSER-RANDOLPH i. m. 107.

⁵¹ Bíró; LLM végzettségét a Harvard Law School-on (USA) szerezte, mediátori végzettségét Nagy-Britanniában (CEDR). A Szingapúri Mediációs Központ vezető közvetítője.

⁵² Dorcas QUEK: Mandatory Mediation: An Oxymoron? Examining the Feasibility of Implementing a Court-Based Mediation Program. *11 Cardozo J.*, 2010. Conflict Resolution. 479.

eljárás bevezetésével vagy etikai kódex kidolgozásával, nehogy gátolja az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést).

e) Az eljárásban való részvétel feltételeinek egyszerűnek és pontosan meghatározottnak kell lenni, hogy az eredménytelenséget és a felesleges kiadásokat elkerüljük.

f) A negatív jogkövetkezmények nem lehetnek olyan túlzott mértékűek, hogy beárnyékolják a közvetítői eljárás informális és önkéntes jellegét.

A kötelezően ajánlott bírósági eljárást körültekintően kell alkalmazni, és mindenképpen oktatással kell párosulnia.

Több tagállamban is született már precedensértékű ítélet, melyben a bírók a közvetítői eljárást ésszerűtlenül elutasító feleket szankcionálta. Van olyan tagállam, mely lehetővé teszi ilyen esetben a konkrét pénzbírság kiszabását, sokkal szimpatikusabb viszont az a német kezdeményezés, mely a közvetítői eljárás ajánlatát megtagadó fél költségkedvezmény iránt benyújtott kérelmét utasította el azzal, hogy a fél a jóhiszemű pervitel követelményét szegte meg. Ez utóbbi esetben a bíróság döntését arra alapozta, hogy egy pergazdaságossági szempontokat is figyelembe vevő fél igénybe vette volna az ingyenesen felkínált közvetítői eljárást.⁵³ *Mankowski* szerint abban az esetben beszélhetünk rosszhiszeműségről, ha az adott jog érvényesítése (a peres eljárásnál) egyszerűbben és hasonló eredménnyel is lehetséges.⁵⁴ Romániában nem részesülhet költségmentesség kedvezményében az a fél, aki a bíróság által ajánlott közvetítői eljárást az első tárgyalást megelőzően visszautasítja.⁵⁵ Magyarországon a polgári perrendtartás – a per eldöntésére tekintet nélkül – a perköltség viselésének terhével szankcionálhat.⁵⁶

LJ Dyson a *Halsey v Milton Keynes General NHS Trust* ügyben⁵⁷ meghatározott egy nem mindenre kiterjedő listát azokról a tényezőkről egy kvázi-kötelező rendszerben, egy nem a bíróság által elrendelt eljárás esetében, amelyeket érdemes a bíróságnak a költségek meghatározásánál figyelembe vennie az alapján, hogy a fél a közvetítői eljárásban való részvételt ésszerűen vagy ésszerűtlenül utasítja el:

⁵³ A német Bochumi Városi Bíróság ítéletét a Hammi Tartományi Felsőbíróság – nem az indoklást kifogásolva – de visszavonta. Christoph ALTHAMMER: A mediáció mint eljárási kötelezettség. *Magyar Jog*, 2008. március, 181.

⁵⁴ Mankowski-t idézi ALTHAMMER i. m. 183.

⁵⁵ NAGY Márta: Kitekintés. In. SÁRI SIMKÓ i. m. 48.

⁵⁶ 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról 80. § (3)-(4b)

⁵⁷ *Halsey v Milton Keynes NHS Trust* [2004] EWCA Civ 576, a decision of Ward, Dyson and Laws L.JJ in the Court of Appeal http://www.cedr.com/library/edr_law/Halsey_v_Milton_Keynes.pdf [letöltés ideje: 2015. március 30.]

- a) a vita tárgya (hozzátéve, hogy a legtöbb eset nem alkalmatlan a közvetítői eljárásra);
- b) a vita érdemi része (az a fél, amelyik jó okkal van meggyőződve a perbeli sikeréről, nem köteles elfogadni a szembenálló fél esetlegesen taktikai célú ajánlatát a közvetítésre);
- c) vajon megkíséreltek-e a felek más módszert a megegyezésre (hozzátéve, hogy a közvetítés ott is eredményes lehet, ahol más módszer kudarcot vallott);
- d) vajon az alternatív vitarendezési eljárás költsége nem aránytalanul magas-e;
- e) vajon bármiféle késedelem, amely az eljárás elindításához, az eljárásban való részvételhez kapcsolódik, okoz-e hátrányt;
- f) vajon az alternatív vitarendezési módszer sikeres lehet-e.⁵⁸

Paul Randolph⁵⁹ kötelező közvetítői eljárást támogató cikkében arra hívja fel a figyelmet, hogy brit mediátorok már 20 éve kampányolnak és tanítják a közvetítői eljárást ügyvédeknek, bíráknak, pénzügyi szervezeteknek, nagy- és kisvállalatoknak, a közösségnek, mégis alacsony a közvetítői eljárások száma. És hogy miért? Faji jellegzetesség: nyeresre és a másik legyőzésére vagyunk programozva. Racionális gondolkodás helyett az érzelmeink vezérelnek, melynek biológiai oka van. Ezért nem tudjuk „magunktól”, amikor érzelmeink túlfűtöttek, az eljárás kezdeti szakaszaiban a közvetítői eljárást választani, hiszen a peres eljárás kínálja azt, amire a fél vágyik: teljes védelem és nyílt siker, a másik fél nyilvános veresége és megaláztatása, és hatalmas pénzek!⁶⁰

6.3. Javaslatok, jó gyakorlatok⁶¹

A „Rebooting” tanulmány érdeme, hogy javaslatokat fogalmaz meg az Uniónak, nem EU-s államok jó gyakorlatait is bemutatva:

- a) az Amerikai Egyesült Államokban már alkalmazott „közvetítő nap” vagy „egyezség heté”-nek bevezetése segíthet az eljárás ismertebbé tételében,

⁵⁸ HANKS i. m. 941.

⁵⁹ Brit akkreditált mediátor, tréner, író, gyakorló ügyvéd. Freddie Strasserrel együtt a „pszichoterápiásan tájékozott” Mediációs Képző Kurzus kidolgozója, *A Mediáció. A konfliktusmegoldás lélektani aspektusai* c. könyv társszerzője.

⁶⁰ Paul RANDOLPH: *Compulsory Mediation*. www.mediate.com/articles/RandolphP1.cfm [letöltés ideje: 2015. március 30.]

⁶¹ 'Rebooting' the Mediation Directive' i. m. 208–225.

- b) kísérleti projektek indítása olyan jó gyakorlatok bemutatásával, melyek például a multikulturális háttér (mint az USA-ban vagy Ausztráliában), a kormányzati elköteleződés és támogatás (mint Argentínában), vagy akár közvetítői eljárásba bevont terület (pl. zálogjog érvényesítése az USA-ban, szállítmányozás Kanadában) jellege miatt lehet érdekes az Unió számára.
- c) oktatás támogatása: nagyon ritkák a képzések ezen a területen az EU jogi egyetemein/képzésein, és jóformán ismeretlenek az üzleti képzésekben, melyre megoldást jelenthet egy évente megrendezendő ún. „EU közvetítői verseny”, melyre mind Franciaországban (ICC International Commercial Mediation Competition), Torontóban (AIM) Advocates in Mediation International Competition for Mediation Advocacy), de az USA-ban (American Bar Association: Law Student National Representation in Mediation Competition) is van példa.
- d) az Unió Közvetítő Nagyköveteinek megválasztása az Unióban ismert és elismert jogászok, üzletemberek közül,
- e) „EU Közvetítő Specialista”-rendszer kidolgozása és bevezetése (Ausztrál, kanadai, Hong Kong-i és Egyesült Államok-béli akkreditációs folyamatok bemutatásával)
- f) EU közvetítői „záradék” kidolgozása, melyre Nagy Britanniában, Írországbán, Szingapúrban, Lengyelországban, Franciaországban is van példa. Nagy Britanniában például több mint 4000 működő vállalat és 1500 ügyvédi iroda írta alá, mutatva elköteleződésüket, hogy pereskedés előtt meggondolják az alternatív vitarendezés lehetőségét. A Szingapúri Mediációs Központ ezen túlmenően különböző kedvezményeket (díjkedvezmény, ingyenes 1 órás konzultáció, stb.) kínál a záradékot aláíró szervezeteknek.

7. Összegzés

Bár a közvetítői eljárás hasznosságát mindenki elismeri, az Európai Unióban (és a világban) nagyon eltérnek a szakértők és az államok hozzáállásai a közvetítői tevékenységhez. Láthattuk, hogy számtalan megoldás született már az alkalmazására vonatkozóan. Úgy tűnik, abban is mindenki egyetért, hogy a raciónalis, gazdasági ésszerűséget is figyelembe kell venni az igazságszolgáltatás működtetésében.

A közvetítői eljárás nem csodaszer, nem jogot és nem igazságot szolgáltat: az igények és érdekek mentén működik. Nem helyettesíti a bírósági eljárást, hanem elősegíti azt.⁶² A gyakorlati megvalósításában azonban kockázata, nehézségei vannak. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést az államoknak biztosítaniuk kell. Nem jelenti ez azonban azt, hogy ne lehetne az alternatív vitarendezési eljárásokat (mint például a közvetítést is) ismertebbé és elismertebbé tenni. Ebben mindenképpen hangsúlyos szerepet kell kapnia az oktatásnak (közvetítők képzésén túl például kötelező kurzusként beépíteni a jogászképzésbe, középiskolások tájékoztatása az alternatív vitarendezési lehetőségekről; ez utóbbi a Nyitott Bíróság programsorozatban már elérhető Magyarországon), illetve az Unión belüli kooperációnak, a tapasztalatcsere elősegítésének, erősítésének.

A jogalkotó felelőssége eldönteni, tovább szélesíti-e a kötelezően alkalmazandó közvetítői eljárások körét. A tanulmányból kiderült, hogy minden államban, a történelmi-kulturális hagyományok miatt más-más módszerek lehetnek célravezetők és hatékonyak. Mára már több állam jó gyakorlata is alapul szolgálhat a törvényhozóknak kísérleti programok bevezetéséhez. *Julesz Máté* nyugat-európai példák bemutatásával hívja fel a figyelmet arra, hogy jogalkotási folyamataikban egymáshoz amúgy is közel álló országok miként hasznosították egymás gyakorlati és tudományos sikereit, és miként tanultak egymás kudarcaiból.⁶³

Magam alapvetően a szerves fejlődésben hiszek. Magyarországon, amennyiben a jogalkotó elkötelezett a közvetítői eljárás népszerűsítése iránt, a kötelezően ajánlott közvetítői eljárás kiterjesztését fokozatosan, egy-egy újabb terület bevonásával ajánlom megfontolásra. Ilyen terület lehet például a személyiségi jogok sérelme és a kis érték kapcsolódása: az új Polgári Törvénykönyvünk bevezette a sérelemdíj intézményét, mely jár a sértettnek. Ugyanakkor – értelemszerűen – nincs még bírói gyakorlat az összecszerűség vonatkozásában és bármilyen kis sérelem esetén is jár a díj. Az igazságszolgáltatás gazdaságos működése érdekében elképzelhetőnek tartom az eljárás kiterjesztését erre a területre is, amennyiben „bagatell” ügyről beszélünk. Nem csak a bíróságokat tehermentesíthetné az intézmény, hanem a társadalomra gyakorolt jótékony hatását is kifejthetné.

⁶² Warren K. WINKLER (Lord Justice): Some Reflections on Judicial Mediation: Reality or Fantasy? *The Advocate's Journal*, Winter 2010. 3–5.

⁶³ JULESZ Máté: Mediáció Nyugat-Európában. *Magyar Jog*, 2013/6. 373–380.